

(इंग्रजीमध्ये टंकलिखित केलेल्या न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)
[१९९७] १ एस. सी. आर. २३१

धरम पाल गोल (मृत) कायदेशीर वर्सामार्फत

— विरुद्ध —

स्टेट ऑफ हरियाणा आणि इतर

१३ जानेवारी १९९७

[न्यायमूर्ति के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ति जी. टी. नानावटी]

भूमिसंपादन कायदा, १८९४ :- भूसंपादन - सार्वजनिक प्रयोजनासाठी - अधिग्रहित जमिनीची निरधिसूचित करणे - ची अनुज्ञेयता - अपीलकर्ता - जमीन मालकाने जमीन विकत घेतली आणि त्यावर शाळा बांधली - सार्वजनिक प्रयोजनासाठी- क्षेत्रांचा विकासासाठी - जमीन संपादनाची कार्यवाही सुरू - अपीलकर्त्याने रिट दाखल केले - त्याचा युक्तिवाद होता की सार्वजनिक प्रयोजनासाठी जमीन संपादन करणे योग्य नव्हते, कारण त्याला दुसरा सार्वजनिक हेतू साध्य करायचा होता, म्हणजे परिसरातील मुलांसाठी शाळा स्थापन करणे- अपील फेटाळले - सर्वोच्च न्यायालयाने निर्देशित केलेले निरीक्षण - अहवाल - बफर झोनच्या निर्मितीमुळे काही भाग जमीन सोडणे शक्य नाही असे दर्शविणारा अहवाल - निर्णय दिला अशा परिस्थितीत काही भाग जमीन सोडण्याचे निर्देश देणे समीचीन नव्हते.

दिवाणी अपीलीय न्यायाधिकरण: दिवाणी अपील क्र. ३१७/१९९७ .

पंजाब आणि हरियाणा उच्च न्यायालयाच्या रिट याचिका क्रमांक २९६०/१९९० मधील २५.८.९३ रोजीच्या न्याय निर्णय आणि आदेशावरून

पी. सी. जैन आणि इंदू गोस्वामी — अपीलकर्त्यासाठी

प्रेम मल्होत्रा

— उत्तरवादींसाठी

न्यायालयाचा पुढील आदेश देण्यात आला:

अनुज्ञा दिली. विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील पंजाब उच्च न्यायालयाच्या रिट याचिका क्रमांक २९६०/१९९० मधील २५ सप्टेंबर १९९३ रोजी च्या न्यायनिर्णयावरून उद्भवते. मूळ अपीलकर्ता, धरम पाल गोयल (यापुढे 'अपीलकर्ता' म्हणून संबोधल्या जाणाऱ्या) याने खंडसा गाव, तहसील आणि गुडगाव जिल्ह्याच्या महसुली मालमत्तेत असलेल्या खसरा क्र. ७१८/२/२ मिन आणि ७१४/१/१ मिन येथे १ बिघा, १२ बिस्वास जमीन खरेदी केली होती. अपीलकर्त्याने ऑक्टोबर १९८५ मध्ये या जमिनीवर शाळेची इमारत बांधली. उत्तरवादींनी ३० जानेवारी १९८९ रोजी भूमिसंपादन कायद्याच्या (थोडक्यात, 'कायदा') कलम ४(१) अंतर्गत सार्वजनिक प्रयोजनासाठी, म्हणजे क्षेत्रांच्या विकासासाठी अधिसूचना जारी केली आहे. कायद्याच्या कलम ६ अंतर्गत घोषणा २५ जानेवारी १९९० रोजी प्रकाशित करण्यात आली होती. त्यानंतर अपीलकर्त्याने उच्च न्यायालयात एक रिट याचिका दाखल केली, ज्यात असा युक्तिवाद केला गेला की सार्वजनिक प्रयोजनासाठी जमीन संपादन करणे योग्य नाही, कारण अपीलकर्त्याचा उद्देश आणखी एक सार्वजनिक प्रयोजन साध्य करण्याचा होता, म्हणजे परिसरातील मुलांसाठी शाळा स्थापन करणे. उच्च न्यायालयाने रिट याचिका फेटाळली. म्हणून, विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील.

जेव्हा हे प्रकरण १० मे १९९६ रोजी सुनावणीसाठी आले होते, तेव्हा या न्यायालयाने निर्देश दिले की उत्तरवादींनी नेमलेल्या अधिकाऱ्याने निरीक्षण करून शाळेच्या इमारतीसाठी आणि खेळाच्या मैदानासाठी आवश्यक असलेल्या वास्तविक जमिनीचा तपशीलवार अहवाल सादर करावा आणि शाळेसाठी आणि खेळाच्या मैदानाच्या उद्देशाने किती वाजवी जमीन सोडणे आवश्यक आहे हे निश्चित करण्यासाठी आधीच विकसित केलेल्या योजनेत कोणताही अडथळा येऊ देऊ नये. निर्णयाच्या अभिवृद्धार्थ, एक निरीक्षण करण्यात आले आणि त्याच्या आधारे हरियाणाच्या शहरी संपदा संचालकांनी निर्णय घेतला, जो उत्तरवादींच्या विद्वान वकिलांना कळविण्यात आला आहे.

या उद्देशासाठी संबंधित अहवाल खालीलप्रमाणे आहे:

" जयपूर-दिल्ली राष्ट्रीय महामार्गावरील हरित पट्ट्याची रुंदी ५० मीटर आहे आणि बांधकाम करण्यायोग्य नसलेला पट्टा ६१७ चौरस यार्ड अंतरावर जतन करायचा होता आणि योजनेअंतर्गत येणारी जमीन देखील सोडण्यात आलेल्या जमिनीचा भाग आहे, जी अधिग्रहित करणे आवश्यक आहे. ही शाळा राष्ट्रीय महामार्गाला लागुणच येते, जिथे अतिशय वेगात जाणारी वाहतूक आहे. शाळेच्या रस्त्यांवरील प्रतिबंधित क्षेत्र राखण्याचा उद्देश इतर सुविधांव्यतिरिक्त सेवा मार्गिका उपलब्ध करून देणे आणि वाहनांच्या वाहतुकीमुळे होणारे प्रदूषण रोखण्यासाठी वृक्ष लागवड करणे हा आहे. आता आणखी क्षेत्र सोडल्यास सेवा मार्गाच्या संरेखनावर परिणाम होईल जो नंतर व्यस्त राष्ट्रीय मार्गावर नियंत्रित वाहतूक प्रवाहासाठी महामार्ग बांधावा लागेल. २०६६ चौरस की. मी. असल्याने यार्ड आधीच सोडले गेले असल्याने, याचा परिणाम म्हणून राष्ट्रीय महामार्गाच्या बाजूने १६५ च्या ऐवजी १३५ रुंदीचा हरित पट्टा/बांधकाम न करता येण्याजोग्या क्षेत्रामध्ये व्यापक लोकहिताच्या विकास योजनेनुसार, आणखी जमीन सोडण्याचा विचार केला जाऊ नये. एच.यु.डी.ए. प्राथमिक शाळेसाठी, किमान १ एकर जमीन निश्चित करत असूनही हे सुचवले जात आहे, आणि याचिकाकर्त्यांच्या जागेचे स्थान राष्ट्रीय महामार्गाच्या शेजारी असल्याने त्या प्रमाणकारक स्थितीची शिफारस केली जात नाही., "

अहवालाच्या सार विचारात घेता, केवळ हा प्रश्न विचारात घेण्याजोगा आहे की अपीलकर्त्याने खरेदी केलेली जमीन कोणत्याही सार्वजनिक प्रयोजनाच्या कामाची आहे का? आणि म्हणून, अधिग्रहणातून निरधिसूचित करणे आवश्यक आहे का? ही शाळा राष्ट्रीय महामार्गाच्या दरम्यान आणि प्रस्तावित बफर रोडला लागून असल्याचे अहवालात दिसून येते. वाहनांच्या वाहतुकीमुळे होणारे प्रदूषण रोखण्यासाठी वृक्ष लागवड सुलभ करणे हा बफर रोडची स्थान निश्चिती करण्याचा उद्देश आहे. हरित पट्टा किंवा बांधण्यायोग्य नसलेले क्षेत्र लक्षात घेता संरेखन करण्यासाठी १६५ फूट जमिनीची आवश्यकता आहे असे वाटले, तरी १३५ फूट रुंद रस्ता वेगळा करण्यात आला आहे. उर्वरित जमीन अधिग्रहित करणे आवश्यक आहे आणि म्हणूनच, जमिनीचा तो भाग अधिग्रहणातून सोडला जाऊ

शकत नाही. उत्तरवादींच्या अधिकाऱ्यांनी त्या जागेचे निरीक्षण केले आहे आणि तपशीलवार अहवाल दिला आहे हे लक्षात घेता, आम्हाला असे आढळले आहे की अपीलकर्त्याच्या मालकीच्या जमिनीचा काही भाग काढून टाकण्यासाठी उत्तरवादींना कोणतेही निर्देश देणे योग्य ठरणार नाही.

त्यानुसार याचिका फेटाळली जाते. खर्चा बाबत आदेश नाही.

याचिका फेटाळण्यात येते.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या /तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल".